

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOBA Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорынның тұрақты дамуының	4103

ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЛЕКСЕМЫ «УПРЯМСТВО» В РУССКОМ И КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ

Жумабаева Алида Бакытжанқызы

zhumabaeva2004@mail.ru

Студентка филологического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Научный руководитель – Ж. Джамбаева

Лексикографический анализ позволяет установить лексикографическое значение лексических единиц. Здесь «пол лексикографическим значением понимается описание значения, полученное путем обобщения словарных дефиниций разных толковых словарей традиционного типа» [1: 23].

В рамках этого подхода на первом этапе исследования устанавливается происхождение слова «упрямство». С этой целью мы обратились к этимологическим словарям М. Фасмера, Н.М. Шанского, А.В. Семёнова и Г.А. Крылова, где было найдено прилагательное «упрямый», от которого образовано *упрямство*. В словаре М. Фасмера дано следующее определение: «цслав. прѣмъ ‘прямой’, чеш. upřimpu ‘любезный, откровенный’, словц. upřimpu -то же, польск. uprzęmy ‘учтивый’. Первонач. ‘прямой, открытый’. Связано с ‘прямой’ <...> Неприемлемо сближение с ‘переть, упорный’» [2: 165]. В кратком этимологическом Н.М. Шанского находим: «Упрямый. Известно в вост.- и зап.-слав. яз. Образовано с помощью преф. у- в усилительном значении от *прямой* (см.); написание *ы* на месте *о* объясняется отражением произношения *о* в безударном слоге. Упрямый буквально значит ‘прямой, откровенный’» [3: 466].

Сравнительный анализ этимологических словарей показал, что у М. Фасмера и А.В. Семёнова выделены одинаковые семы в значении рассматриваемого слова «*прямой*» и «*открытый*», а у Н.М. Шанского представлена сема «*откровенный*». Несколько иную трактовку представил Г.А. Крылов: «Упрямый буквально – ‘прямой, неспособный к компромиссам’» [4: 395], что, на наш взгляд, точнее раскрывает нынешнее восприятие упрямства как черты характера. Таким образом, мы выявили, что первоначально слово «упрямство» имело сему «*прямой*» и «*открытый*». Если мы переведем их на «упрямство», то «*прямота*» и «*открытость*».

На втором этапе лексикографического анализа целесообразно выявить актуальные значения рассматриваемого слова, которые традиционно устанавливаются по современным толковым словарям. Чтобы проследить эволюцию в значении слова, мы обратились как к ранним, так и современным источникам. Так, в толковании В.И. Даля представлено большое количество сем: «*неуступчивость*» и «*несговорчивость*» (нежелание менять свою позицию), «*своеволие*» и «*строптивость*» (поступать по своему усмотрению), «*упорство*» и «*неуклонность*» (настойчивость в достижении своих целей), «*отрицательная оценочность*» (ослушный, не принимающий ни советов, ни приказаний). Как видим, с позиции В.И. Даля упрямство как черта характера может расцениваться и как отрицательное качество («*неуступчивость*», «*строптивость*» и т.д.), и как положительное («*упорство*» и «*неуклонность*», т.е. настойчивость в достижении своих целей).

В определении же Д.Н. Ушакова упрямство рассматривается с точки зрения отрицательных характеристик как: «несговорчивость, неуступчивость. *Глупое упрямство. Сломить чье-н. упрямство. Упрямства дух нам всем подгадил.* (Пушкин.) *Он знает, что не одолеть ей этого упрямства.* (М. Горький)» [5]. Сопоставляя словари В.И. Даля и Д.Н. Ушакова, мы заметили, что оба источника отражают ключевые семы слова «упрямство», такие как «*несговорчивость*» и «*неуступчивость*».

Современные словари (С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова, А.П. Евгеньева, С.А. Кузнецов Т.Ф. Ефремов и др.) конкретизируют те или иные значения. При этом в разных словарях разное количество значений от одного (А.П. Евгеньева) до четырех (С.А. Кузнецов). Более детально значение слова раскрывает С.А. Кузнецов [6: 1394-1395], дополняя ранее выделенные семы «несговорчивость» и «неуступчивость». Ключевой характеристикой данного словаря выступает расширение семантики за счёт новых оттенков значения: «непокорность» и «непослушание», «упорство» и «настойчивость», «неподатливость», «твёрдость» и «стойкость». Последние семы выделены применительно к предметам.

Таким образом, мы видим, что первоначальные семы «прямота» и «открытость» в современных толковых словарях значительно дополняются.

На третьем этапе лексикографического анализа прослеживается расширение значений лексемы по синонимическим словарям (З.Е. Александровой, Н. Абрамова, а также онлайн словари). Анализ словарей синонимов позволил установить целый ряд слов, которые, с одной стороны, отражают выделенные в толковых словарях значения, а, с другой стороны, демонстрируют новые смыслы. К ближней периферии относятся слова «упорство», «настойчивость», «несговорчивость», «неуступчивость», «неподатливость», «упертость» и «непреклонность», так как эти синонимы встречаются во всех источниках и передают основные характеристики «упрямства». Слова, связанные с упрямством, но содержащие дополнительные смысловые оттенки, относятся к дальней периферии: «сила воли», «железная воля», «напористость», «своеволие», «настырность», «навязчивость», «характер», «твёрдокаменность», «неотступность», «неуклонность», «непокладистость». Эти слова могут выражать как положительные черты, так и отрицательные.

В результате мы пришли к выводу, что синонимическое поле слова «упрямство» неоднородно: оно охватывает не только близкие по значению слова, но и дополнительные семантические оттенки, что свидетельствует о многоаспектности этого понятия.

Целью нашего исследования является сравнить семантическую наполненность лексемы «упрямство» в русском и казахском языках. Для реализации этой цели необходимо было найти эквиваленты данного слова в казахском языке. Анализ лексикографических источников, в том числе и переводных, позволил нам установить, что «упрямство» в казахском языке передаётся двумя лексемами: «қыңырлық» и «қырсықтық». Поэтому лексикографическому анализу были подвергнуты оба варианта. Представим данные о происхождении данных слов.

В кратком этимологическом словаре казахского языка находим слово «қыңырлық» – «Қиқарланып қасарысқандық, қиястық. <...>. 2. Қыңырлығына басты. Қиқарлық істеді, қырсықтық жасады <...>» [7]. Здесь выделяются семы «қиқарланып қасарысқандық» (настойчивое сопротивление), «қиястық» (своеволие), которые демонстрируют, что слово имеет негативный оттенок, подразумевая чрезмерное упрямство, которое может привести к спорам и несогласию. Кроме того, здесь же мы видим прямую связь этого слова с «қырсықтық». Предположим, что с этим связано отсутствие данных по этимологии слова «қырсықтық» как в указанном словаре, так и в других источниках.

Актуальные значения рассматриваемых слов определялись по различным толковым словарям казахского языка. В ходе анализа было установлено, что несмотря на смысловую тождественность в лексикографических источниках представлены разные семы для каждого слова. К примеру, в словаре под редакцией С.К. Кенесбаева представлены оба слова со следующими значениями: «Қыңырлық зат. Өз дегенінен басқаға көнбейтін қиқарлық, бір беттілік <...>» [8: 106], что в переводе означает «упрямство, однобокость, неприятие ничего, кроме собственного мнения». «Қырсық зат. Кесел, кесапат <...>» [Там же: 108], т.е. «препятствие, помеха, зло, вред». Как видим, лексемы представлены с разными семантическими оттенками: «қыңырлық» включает семы: «қиқарлық (своеволие)» и «бір беттілік

(прямолинейность)», а лексема «қырсықтық» – «кесел (препятствие, помеха)» и «кесапат (зло, вред)». Можно сделать вывод, что в данном словаре лексема «қыңырлық» в большей степени описывает черты характера, тогда как «қырсықтық» связано с неблагоприятными факторами.

В словаре Т. Жанузакова же указывается на их семантическую близость: «Қыңырлық 1. Қисықтық, түзу еместік. 2. Ауысп. Қиқарлық, қасарысқандық. Қыңырлыққа (қыңырлығына) басты – қиқарлық істеді, қырсықтық жасады» [9: 559]. Второе слово «Қырсықтық. Қыңырлық, қисықтық; кесапаттық» [Там же: 562]. Как видим, слово «қыңырлық» обладает семами: «қисықтық (капризность)», «түзу еместік (негибкость)»; «қиқарлық (своенравие)», «қасарысқандық (несговорчивость)», а слово «қырсықтық» включает в себя: «қыңырлық (упрямство)», «қисықтық (капризность)», «кесапаттық» (зловредность).

Таким образом, данные описания показывают, что «қыңырлық» изначально связано с капризностью в характере, а в переносном значении с несговорчивостью и упрямством, «қырсықтық» же отождествляется с қыңырлық уже в основном значении. Так или иначе оба слова несут в себе отрицательный оттенок.

Сравнение значений обоих слов по различным лексикографическим источникам позволило установить, что общими для них являются семы «қиқарлық» и «қисықтық». Отличительной семой для «қыңырлық» является «қасарысқандық», а для «қырсықтық» – «кесапаттық».

Анализ синонимических словарей привел к расширению семантики исследуемых слов. Словарь синонимов под редакцией А. Болганбаева для лексемы «қырсық» приводит следующие синонимы: «пәле, кесел, кесепат, кесір. Әрқайсысы бұл қырсықтың енді қай жағынан келу керектігін таба алмай біріне бірі қарайды (Мүсірепов) <...> Пайымдасаң, әр жерлерде бар азған, Жауыз сұмға бір кесепат жолығар (Мақтымқұлы) <...>» [10: 189].

В другом словаре синонимов представлены оба слова: «қыңырлық» имеет синонимы «қырсықтық, қисарлық <...>» [11: 392], а «қырсықтық» – «қыңырлау, қиқарлау <...>» [Там же: 394]. По другим источникам были дополнительно установлены синонимы қасарғыш, қасарыспа, сіресе, қарыспа, қасарма, қарысқақ, ерегішіл и др.

В ходе расширения семантики путем подбора синонимов мы увидели, что, во-первых, во всех синонимических словарях эти слова признаются синонимами друг для друга, во-вторых, лексемы они имеют пересекающиеся значения, но с различными оттенками.

Лексема «қырсықтық» менее негативна, поскольку отождествляется с капризностью, легкой шалостью в поведении, а «қыңырлық» подчеркивает негибаемый, упрямый, несговорчивый и даже зловредный характер человека.

Таким образом, сравнительный лексикографический анализ показал, что значение слова «упрямство» как в русском языке, так и в казахском языке эволюционировало, приобретая новые как положительные, так и отрицательные оттенки. В казахском языке эквиваленты этого слова демонстрируют семантическую вариативность, что свидетельствует о культурных различиях в восприятии данного качества.

Список использованных источников

1. Стернин И.А., Саломатина М.С. Семантический анализ слова в контексте: учебное пособие. Воронеж: Истоки, 2011, 150 с.
2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. М.: Прогресс. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.slovorod.ru/etym-vasmer/index.html>
3. Шанский Н.М., Иванов В.В., Шанская В.В. Краткий этимологический словарь русского языка. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://imwerden.de/pdf/kratky>
4. Крылов Г.А. Этимологический словарь русского языка. СПб.: ООО «Полиграфуслуги», 2005, 432 с.

5. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://lexicography.online/explanatory/ushakov/>
6. Кузнецов С.А. Большой толковый словарь русского языка. СПб.: Норинт, 2000, 1536 с.
7. Ысқақов А., Сыздықова Р., Сарыбаев Ш. Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігі. Алматы: «Ғылым» баспасы, 1966, 240 б.
8. Кеңесбаев С.К. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brId=106409&simple=true#>
9. Жанұзақов Т. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы: Дайк-Пресс, 2008, 968 б.
10. Болғанбаев Ә. Қазақ тілінің синонимдер сөздігі. Алматы: «Мектеп» баспасы, 1975, 307 б.
11. Бизақов С., Болғанбаев Ә., Дәулетқұлов Ш. Қазақ тілінің синонимдер сөздігі. Алматы: «Арыс» баспасы, 2005, 720 б.

УДК 81-114

ЖИЗНЕННОЕ КРЕДО МОЛОДЁЖИ КАЗАХСТАНА: ЛИНГВОАКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Кеңес Нұрайым Советқызы

nuraiym_kn@mail.ru

Студентка филологического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Научный руководитель – Ж. Селиверстова

Современная молодёжь Казахстана формирует свои ценностные ориентиры под влиянием множества факторов, включая семейное воспитание, образовательную среду, национальные традиции и глобальные тенденции [1]. Жизненное кредо – это своеобразный внутренний компас, который отражает систему ценностей человека, его взгляды на мир и принципы, которыми он руководствуется в повседневной жизни.

В рамках исследования был проведен опрос среди 70 студентов Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (г. Астана) в возрасте 19–20 лет. Респондентам было предложено сформулировать свое личное кредо, определяющее их жизненную позицию.

Анализ жизненных кредо респондентов показывает, что молодёжь Казахстана стремится к успеху, свободе, саморазвитию и духовному росту. Выраженные ценности позволяют выделить пять ключевых категорий. Примечательно, что респонденты формулировали свое кредо на трёх языках – русском, казахском и английском, что подчёркивает языковое разнообразие и культурную многогранность казахстанской молодежи, в которой сочетаются национальная идентичность и глобальные тенденции. Рассмотрим ценностные установки подробнее.

1. Самореализация и успех

Данная категория является наиболее распространенной среди респондентов. Преобладание примеров по данной категории свидетельствует о высокой мотивации молодёжи к профессиональному и личностному росту, а также о важности целеустремленности и настойчивости в современном обществе. В условиях высокой конкурентной среды и быстро развивающегося мира, стремление к успеху становится одним из ключевых ориентиров молодого поколения. Примеры жизненных кредо из ответов респондентов:

- *«Работай до тех пор, пока твои кумиры не станут твоими конкурентами»;*
- *«Терпение и труд всё перетрут»;*
- *«Идти к своей цели, преодолевая все препятствия»;*